

A ZEN KOAN GYAKORLÁSA

AZ ÚT ÖRÖME

FÜGGELÉK

EGY CSEPP

AZ ÚT ÖRÖME

[Ledaó ge / Rakundó-ka]

(Nanyue Mingzan I III. századi kínai zen mesternek
tulajdonított vers)

[Nangaku Myōsan azaz Lanza]

I

1. Nyugalomra leve, semmit téve,
semmin nem kell változtatni;
2. Semmit téve, minek a szó?
3. A valódi tudat nem kóborol zavarodottan,
4. Így nincs dolog, amit meg kellene állítani.
5. A múlt már múlt,
6. Ne aggódj a jövő miatt!
7. Ülök nyugalomra leve, semmit téve;
8. Minek is látogatna meg bárki is?
9. Külső dolgon munkálkodni –
10. Teljes bolondság!

II

11. Nincs egy szem tartalék sem;
12. Ha valaki ételt ajánl, csak felfalom.
13. Az emberek el vannak foglalva
a szükségtelen kereséssel,
14. Folyton csak űzik, de sohasem érik el.

III

15. Nem vágyakozom mennyei birodalmakra,
16. Sem a jó szerencsére ebben a világban.
17. Ha éhes vagyok, eszem;
18. Ha fáradt, ledőlök egy zsákra.
19. A bolondok kinevetnek,
20. De a bölcsek ismerik a bölcsességét.
21. Nem vagyok bolond –
22. A belső természet ilyen.

IV

23. *Ha menned kell, menj;*
24. *Ha maradnod kell, maradj.*
25. *I'állakon rongyos köpeny;*
26. *Alant meztelen láb.*
27. *Sok szó, fecsegő beszéd*
28. *Örökké hibákhoz vezet,*
29. *Ha arra vágysz, hogy megments valaki mást,*
30. *Mentsd meg inkább magad!*

V

31. *Ne keresd meggondolatlanul*
a valódi Buddhát;
32. *A valódi Buddhát nem lehet megtalálni.*
33. *Csodálatos természetet és szellemet*
34. *Kell-e valaha is alakítani vagy finomítani?*
35. *A tudat ez a tudat, mely semmit tesz;*
36. *Ez az arc, a születés kori arc.*
37. *Még ha a kalpa-szikla el is kopik,*
38. *Ez, és csakis ez, változatlan marad.*

VI

39. *A keresés befejezése csak az, ami –*
40. *Mi szükség elolvasni a szavakat?*
41. *A becsapott tudat gyökere elvágva,*
42. *És végül minden a helyére kerül.*

VII

43. *Ahelyett, hogy kimerítenéd magad*
ezzel-azzal,
44. *Csak pihenj egyet az erdőben,*
halottan a világnak.
45. *Felemeled a fejed, a nap már magasan jár;*
46. *Kunyerálj ennivalót, és fald fel!*

I III

47. *Hu az a szándékod, hogy dolgokkal foglalatoskodj,*
48. *Csak még mélyebbre süllyedsz a tudatlanságban.*
49. *Próbáld csak megragadni, nem lehet;*
50. *Engedd el, és ott van.*

IX

51. *Egyetlen „szavam” van;*
52. *Vele minden fogalom és viszony eltűnik.*
53. *Okos magyarázatok nem juthatnak el ide,*
54. *Csak a tudat közvetíti.*

X

55. *Újra felhozom ezt az egyetlen „szót”,*
56. *Közvetlenül kifejezve, közvetítő nélkül.*
57. *A kicsinél is kisebb,*
58. *Természeténél fogva irány és hely nélküli.*
59. *Tökéletes és teljes a kezdettől végig –*
60. *Nem valami összefűzött.*

XI

61. *Bolond módjára folytatva a világi dolgokat,*
62. *A hegy csendes mozdulatlansága nem érhető el.*
63. *Ahol fenyők homályosítják el a napfényt,*
64. *Tiszta zöld folyamok folynak tova.*
65. *Lebeveredve a lilaakác ágai alá,*
66. *Párnának megteszi egy sima kő.*
67. *A hegy felhőbe burkolódzik,*
68. *A Hold úgy csüng az éjjeli égbolton, mint egy kampó.*
69. *Nem a császár kedvéért jön föl*

70. *Miért kéne irigyelni a királyi létet?*
 71. *Még a számszóra sem zavar –*
 72. *Mi marad, amin szomorkodhatnék?*

XII

73. *A vízfelszínen a Holdnak nincs
 állandó alakja;*
 74. *És az, ahogyan én mindig létezem.*
 75. *Minden egyes dolog csak úgy, ahogyan van.*
 76. *Természeténél fogva nem-született.*
 77. *Ülök nyugalomra lehve, semmit téve:*
 78. *Beköszönt a tavasz, a fű magától kiszökdül.*

ELVONULÁSI BESZÉDEK

Ezt a dalt, amely egy meglehetősen szabad hangvételő vers, egy régi kínai, remete szerzetesnek tulajdonítják, aki a 8. században élt. Nanyue Mingzan néven vált ismertté, de Lanzan-nak vagy „Lusta Zan”-nak is hívták. Róla és a daláról csak keveset tudunk. Ez részben abból adódik, hogy a VI. patriárka Déli Iskolájával szemben a kínai zen később Északi Iskolájának elnevezett részéhez csatlakozott. Nem szükséges ecsetelni miért, de felekezeti és politikai okok miatt ezt az Északi Iskolát elítélték kettős, „lépésről-lépésre haladó”, „tükrörfényező” gyakorlása miatt. Hamarosan az iskola meg is szűnt. Ha azonban a verset nézzük, ennek a tanításnak vagy gyakorlásnak a nyomait sem leljük.

Az Északi Iskolával szemben a VI. patriárka Déli Iskoláját azért magasztalták, mert az a „természeténél fogva nem létezik semmi” és a

„közvetlen ébredés” tanait hirdette. (Ez utóbbit sokszor fordítjuk „hirtelen megvilágosodás”-nak – ami nem kielégítő fordítás, mert se nem hirtelen, se nem megvilágosodás. A *hirtelen* az sugallja, hogy időben gyorsan történik valami, míg itt közvetlen és nem közvetett dologról van szó. Az időbe és térbe zárt tudat – nem is említve a jelen pillanatot – odavan. A tudat szétválása – amely ezeket az illúziókat táplálja – megszűnik.)

Majdnem egy századdal később Lin-chi (japán nevén Rinzai) felvette a közvetlen ébredés fátylóját. Még azt is állította, hogy a Buddha tanítása WC-papír, amivel kitörölheted. [Ld: RJ. 222-3] De mik azok a tanítások, amikre hivatkozott és épített? Az út örömeinek sorai a kedvencei közé tartoztak, ahogy látjuk majd.

A címet szó szerint fordíthatnánk így: „*47 Út örömeinek dala*”, bár valószínűleg nem ez volt az eredeti, és jóval később született ez a változat. Akárhogy is, a cím nem ritka; elég általános és egy sereg, hasonló típusú dalra illik.

* * *

Ki ez a „Lusta Zan”? A zöldkőszáli (Kék szikla - magyar fordításban *Nefrit szikla*) feljegyzések 34. esetében a következő történet áll: Lusta Zan száműzte magát egy kőbarlangba. Az uralkodó hallott róla, és futárt küldött, hogy magához hívassa az udvarba – életre szóló megtiszteltetés ez. A futár átadta az uralkodói parancsot a remete szerzetesnek:

„Tisztelendő, fel kellene emelkedned és nyugtáznod kellene a Birodalmi Kegyet!” Lusta Zan

még csak válaszra sem méltatta, csak ott görnyedt a tehéntrágyából rakott tűz fölött. Elővett egy pirított yamgyökeret, és rágcsálni kezdte. Téli idő volt, és végigfolyt a takony az állán. Végül a futár felnevetett, és így szólt: „Tisztelendő! Legalább a taknyod letörölhetnéd!” „Miért törödnék én egy világi emberrel?” – válaszolt Lusta Zan. Végül is nem emelkedett fel. A futár visszatért az udvarba, és jelentést tett a trónnál. Az uralkodót elöntötte a csodálat. [R1. 172 rev; T 48, 173b] Nehéz elhinni, hogy minden történelmi igazságot nélkülözne az ilyen részletesség.

A zöldkőszáli feljegyzések (*Nefrit szirt*) ezzel a dicsőítéssel zárja a róla szóló szakaszt: „Valaki, aki ilyen tiszta és nyugodt, ennyire tiszta és egyenes, nem áll mások szolgálatára; csak nyugodt marad, mintha öntöttvasból lenne. [BCR 214] „Nem áll mások szolgálatára” – ki számít másnak egy ilyen Egynek?

* * *

Mi köze ennek a 8. századi, ráérős kényelemhez szóló ódának mihozzánk? Ha csupán a világi gondoktól távoli, egyszerű élet örömeit élteti, akkor persze kevés köze van a mi életünkhöz, hacsak talán nem egy álmkép, akár egy kínai tájkép az irodánk falán. Valami, ami arra emlékeztet minket, milyen messzire kerülünk, talán megengedhetjük magunknak, hogy egy pillantásra belemerüljünk homályos, ködös körvonalaiba. De mi van akkor, ha ez a dal a mi valóságunkról szól – a mi hétköznapijainkról, a

mi családi életünről? Mit kell, hogy üzenjen ez a régi óda nekünk – semmit? Vagy talán mindent?

* * *

Térjünk most vissza a dalhoz versszakonként. (A 12 versszak a rímképlet alapján lett tagolva, amely rímképletet nem kíséreltem meg követni a fordításban. Nincs hasonló tagolásra példa a buddhista kánonban talált 4 meglévő változatban.)

I

1. *Nyugalomra leve, semmit téve,
semmin nem kell változtatni;*
2. *Semmit téve, minek a szó?*
3. *A valódi tudat nem kóborol zavarodottan.*
4. *Így nincs dolog, amit meg kellene állítani.*
5. *A múlt már múlt,*
6. *Ne aggódj a jövő miatt!*
7. *Ülök nyugalomra leve, semmit téve;*
8. *Minek is látogatna meg bárki is?*
9. *Külső dologon munkálkodni –*
10. *Teljes bolondság!*

Hogy érzékeltessem, hogy ez mennyire szövevényes és árnyalt, röviden hadd bontsam ki az első sor első 4 kínai karakterét. Az első két karakter, amelyet japánul gotsu-nen-nek ejtünk, egy kifejezés, amelyet én „serenely”-nek, „nyugalomra levé”-nek fordítottam. Használhatnánk az angol „a világ számára halott” vagy „oblivious”, öntudatlan kifejezést is. Ez egy régies kifejezés, amely az elvirágzott fa vagy ki-

hunyt hamu taoista képeit idézi fel. Ugyanakkor magában foglalhatja a ragaszkodás vagy tudatos manipuláció felett álló rendkívüli erő, rendíthetlenség, egyszerűség, nyitottság, higgadság, a megragadhatatlanság pozitív érzését, amely az érzéki tapasztaláson és megismerésen túlmutat.

Az első sor 3. és 4. kínai karaktere, melyet japánul bu-ji-nak ejtünk, itt úgy van fordítva: „semmit téve”. Szó szerint a két karakter azt jelenti „nincs dolog”, azaz nincs teendő, nincs ügy, egyáltalán semmi teendő vagy befejezendő. Mint az előző gotsu-nen kifejezés, ez is az összes tevékenységtől, dologtól való mentesség pozitív érzését adja, a keresés végére érve, vanahogy-van, semmi felesleges. A „dolog nélkül” elég szó szerinti fordítás, de a „dolog nélkül megelégedetten” jobban megfogja. Ez volt Lin-chi kedvenc szava, és kifejezi zenjének lényegét.

Idegennek és megfoghatatlannak hangzik? Gondoljunk csak Eckhart mester *Istenség* című művére, mint „néma sivatag, hol soha sincs megkülönböztetés, hol se Atya, se Fiú, se Szentlélek” [M. 162], vagy gondoljunk arra, hogyan ír a mester az örökké érintetlen és korlátlan lélekről, amely „olyan szabad, mint amilyen akkor volt, amikor nem volt szabad”. [Ld. UW 52-7,W] 9ff, MI 140]

Most nézzük az első versszakot! Az első sor összegzi az egész dalt – minden benne van. Ha magunk is rájövünk, mit rejt az az első négy kínai karakter, világossá válik, hogy a „semmin nem kell változtatni” (amely kiegészíti az első sort) nem csupán rétlen elfogadása a dolgoknak, hanem a „semmit sem tenni – mégis elfogynak

a teendők” kérdése. [J.d: Tao Tü Kung 48. fejelet, Huang-cu 22. fejelet.]

A 2. sor játékosan fogalmazva veszi el a szavakat – mivel hasznosak a szavak, de itt nincs rájuk szükség. A zazen útmutatások lépésről lépésre követhető leírásokat adnak, és természetesen hasznosak. Ezek itt nem szerepelnek – helyette a 3. és a 4. sor egyenesen és közvetlenül a lényegre mutat. Ebben a versben nincs fokozatos gyakorlás; sem praktika vagy módszer az ego-tudat megvesztegetésére.

Az 5. és 6. sor érzésével már korábban is találkozunk; a 7., amely elismétli az 1. sor első négy karakterét, az ülésről (meditációról) szól. Mi ez az ülés, amely nyugalomra lelve, semmit téve ül? Olyan ülés, amely az odavezető utat keresi vagy, amelyik már meg is érkezett? Vagy olyan ülés, amely mentes minden ilyen megkülönböztetéstől?

A 8. sor talán önirónikus humort rejt: miért akarná bárki is meglátogatni ezt a vén trottyot? Erre majd visszatérünk a 11. versszakban. A 9. és a 10. sort Lin-chi egyik lehangzatosabb mondataiban idézi:

Az öregek így mondták: „Külső dolgon munkálkodni teljes bolondság!” Csak légy ott minden születő helyzetben, és ahol vagy, az az igaz. Bármí történhet, az nem tud elkészeríteni téged. „Még ha a múltbéli dolgok vagy az öt fő bűn karmája sújt is, ezek maguk válnak a megszabadulás tengerévé!” [RJ, 186 rev.]

Ezeket a sorokat Lin-chi *Feljegyzéseiből* sok éven át használták a kiyotói vasútállomáson a zenes egyetem hirdetéseként, ahol tanítok. Ragyogó gondolat – bár egy kissé talán túl magasan

volt, mert sokan elsiettek alatta. Mit gondoltok, mit fogtak fel ebből az emberek? És te mit értesz meg belőle?

Egyébként a buddhista kánonban *Az út öröme*-nek az egyik kiadásában található egy nyilvánvaló elírás, így a 9. sor „Külső dolgon munkálkodni” így szól: „Belső vagy külső dolgon munkálkodni”. Nagyerejű, különösen Linji értelmezésének tükrében.

II

11. *Nincs egy szem tartaléka sem;*
12. *Ha valaki ételt ajánl, csak felfalom.*
13. *Az emberek el vannak foglalva
a szükségtelen kereséssel,*
14. *Folyton csak üzik, de sohasem érik el.*

A szerzeteseknek persze kevés élelmük van. De a „nincs egy szem” mire utal? A 12. sor a felajánlott étel felfalásáról szól. A szorongás vagy az unalom miatti evés ez? Szükségtelen aggodalom és keresés, órák hosszat ülsz zazenben: mikor fogod már végre megérteni?

Lehet, hogy elegend van a gyakorlásból ezen a ponton: keményen dolgozol, és mégsem jutsz sehova. Végeláthatatlannak tűnik. De a tudat tartalma valóban véges. Mint az a kis homokóra a konyhában: fordítsd meg, és pár perc múlva láthatod, hogy a felső fele üres. Nincs egy szem sem.

A gyakorlás, amelyet végzünk nem ér véget pár percen belül. Ha azonban rendesen csináljuk, hamarosan magunk is megerősíthetjük, hogy a tudat tartalma véges.

Miért nem tűnik annak? Mert bár a nyughatatlanul kereső tudat megfordítja a homokórát, a tudat egy perc múlva ideges lesz, unatkozni kezd vagy zavarodottá válik – aztán újra visszafordul! És újra. Nos, ha így nézzük, végtelen. Sose érünk a végére – mégha véges is, és csak pár percig tart is.

Ez az, amit a fürkésző tudat, a hullámozó elme tesz. Még akkor is, amikor gyakorolni vagy meditálni akar. Az elvonulás most megfordítja a homokórát, és megnézzük, mi történik, ha hagyjuk, hogy úgy maradjon, és csak ülünk. Aztán megerősíthetjük magunkban, hogy a tudat tartalma véges. Nem kell elhinni, amit mondok.

III

15. *Nem vágyakozom mennyei birodalmakra,*
16. *Sem a jó szerencsére ebben a világban.*
17. *Ha éhes vagyok, eszem;*
18. *Ha fáradt, ledőlök egy zsákra.*
19. *A bolondok kinevetnek,*
20. *De a bölcsék ismerik a bölcsességét.*
21. *Nem vagyok bolond –*
22. *A belső természet ilyen.*

Ha egyszer a kereső tudat önként megnyugszik, az első két sor szinte önmagát énekli. A következő két sor aligha lehetne prózaibb: eszik, ha éhes, ledől és behunyja szemét, ha álmos. Ahogy már mondtam, majdnem lehetetlen a tudat számára, hogy ezeket az egyszerű, napi tevékenységeket tisztán és teljességében végezze el – miért? Mi akadályozza ebben?

Ha éhes, eszik – ez nem csak rólad szól. Hány embernek nincs mit ennie a mai világban? Látjuk, micsoda kihívás előtt állunk ezzel a három szóval? A nyugalmat lelve, semmit téve ugyanazt jelenti, mint addig éhezni, míg enni nem kapunk.

A szüntelenül kereső tudat számára semmi sem elegendő. Ha egyszer a kereső tudat megpihen, a legegyszerűbb és leghétköznapibb dolog is megfelel. „Ha éhes, eszik; Ha fáradt, ledől.” A bolond tényleg nevethet: Ezt nevezed te a valóságos gyakorlással töltött élet csúcsának? Mégis mily különlegesen hétköznapiak a mindennapok, életünk közvetlen eseményei – amikor a kimerítő mesterkedésektől és a énközpontú kereséstől megszabadulunk! Semmi elvont, semmi lila köd. Messze az unalomtól és az ostobaságtól, ez a valódi bölcsesség! És ez természeténél fogva működik a világban.

Lin-chi következő kijelentését áthatja *Az Út öröme*-nek lelkülete, és a 17-20. sorokat idézve fejezi be:

„A SBuddhadharma szerint nincs szükség erőfeszítésre. Csak légy hétköznapi és semmittevő: szarj, vizelj, öltözz, egyél és dőlj le, ha elfáradsz. A bolondok kinevetnek, de a bölcsek értik ezt.” [RJ. 185 rev.; cf. 282]

IV

- 23. *Ha menned kell, menj;*
- 24. *Ha maradnod kell, maradj.*
- 25. *Vállakon rongyos köpeny;*
- 26. *Alant meztelen láb.*
- 27. *Sok szó, fecsegő beszéd*

28. *Örökké hibákhoz vezet.*
 29. *Ha arra vágyasz, hogy megments valaki mást,*
 30. *Mentsd meg inkább magad!*

Az első két sor arra emlékeztet minket, hogy ez nem pusztán tétlenségbe bújt merengés, hanem inkább a teendők elvégzése. Mennyi időt töltünk naponta álmodozással, azzal, hogy más-hol vagyunk? A rongyos köpeny és a meztelen láb a ragaszkodástól és a céloktól való megszabadulást jelenti, semmi fölösleges, semmi maradvány. A mezítláb szó szerint azt jelenti: „az anyától kapott (vele született) lábvédő” – spirituálisan meztelen és szabad.

A 27-28. sor visszatér a korláthoz, a csapdához, a nyelv csapdájához, az utat akadályozó szavakhoz. Az utolsó két sor megértéséhez valóban át kell tudnunk látni a szavakon. Négy fogadalmunk közül mindenki számára az első: „Az élőlények száma végtelen – fogadom, mind megszabadítom” (szó szerint: „Fogadom, hogy a végtelen számú élőlényt megszabadítom...”)
 Ez az, amivel és ahol gyakorlásunk elkezdődik. Észrevesszük az utolsó két sorban az értékes figyelmeztetést arra a vágyra, amely mások megmentésére törekszik?

Ennek a versszaknak a hangvétele és hangzása, különösen az első két soré, visszhangzik újra Lin-chi feljegyzésében – mely folyamatosan a következő versszakra vezet át:

„A körülményeket elfogadva, úgy, ahogy vannak, (az Út igaz követője) kioltja korábbi karmáját; elfogadva a dolgokat, ahogy vannak, felveszi ruháját. Amikor mennie kell, indul, amikor le

kell ülnie, leüln. Cseppet sem gondol Buddha keresésére.” [RL 171 rev.]

I'

31. *Ne keresd meggondolatlanul
a valódi Buddhát;*
32. *A valódi Buddhát nem lehet megtalálni.*
33. *Csodálatos természetet és szellemet*
34. *Kell-e valaha is alakítani vagy finomítani?*
35. *Ez a semmit tevő tudat maga a tudat;*
36. *Ez a születéskori arc.*
37. *Még ha a kalpa-szikla el is kopik,*
38. *Ez, és csakis ez, változatlan marad.*

Miért nem látható a valódi Buddha, formája nélkül vagy benne? Itt már se szobrok, se tudatállapotok nem működnek, csak a létező és meztelen valóság. Ahogy Lin-chi szívesen mondogatta: „A valódi Buddha forma nélküli.” [lásd RJ. 228, 262, 263]

Nagyobb szükség van a türelem megedzésére és a gondos finomításra. *Az Út öröme* arról az alapvalóságról énekel, amely fölötté áll mindenféle cselnek és külső befolyásnak. (A „természet” itt igazi és valódi természetünkre utal, nem a természet világára.)

És itt kötünk ki: „Ez a semmit tevő tudat”. Te – éntől megszabadult vagy. Vége a kutatásnak. Semmi sem homályos, semmi sem elvont. Ez a születéskori arcod. Vagy, ha még zenesebb akarsz lenni, szüleid születése előtti eredeti arcod.

A kalpaszikla elmozdult vagy elporladt – ez a végtelen hosszú időre utal. Még hosszabbra,

mint az a néhány fájdalmas zazen periódus. Ez – és mi ez? – változatlan marad. Ez – akár jön, akár megy, ki van téve hangulatnak, okoskodásnak vagy külső ráhatásnak? Bármennyit enyhíthetsz a szorongásodon; sose fogod Ezt elérni.

I I

39. *A keresés befejezése csak az, ami –*
40. *Mi szükség elolvasni a szavakat?*
41. *A csalfa én gyökere elvágva,*
42. *És végül minden a helyére kerül.*

Az első két sor újra a szavak témájához és azok korlátaikhoz tér vissza. Ha tudod, akkor tudod. Akkor van értelme ezeket a sorokat olvasni? Hallod, Lusta Zan velünk nevet?

A „csalfa én gyökere” kifejezés szintén arra a törekvésre utal, hogy másokkal szemben előnyhöz jussunk. Ha ez megszűnik, rájövünk, mélyen, alapvetően semmi sem hiányzik. Azután nem tehetünk mást, mint testtel, beszéddel és tudattal, vérrrel, izzadsággal és könnyekkel szüntelen az éhezőkért és szomjúzókért munkálkodunk. Igazán Ez a „nyugalomra lelve” (bu-ji) cselekvés.

I II

43. *A helyett, hogy kimerítenéd magad
ezzel-azzal,*
44. *Csak pihenj egyet az erdőben,
halottan a világnak.*
45. *Felemeled a fejed, a nap már magasan jár;*
46. *Kunyerálgj ennivalót, és fald fel!*

Halálos tétlenségbe és süket csendbe süllyed a szerző itt? (És te?) Vagy lehetséges énnélkül munkálkodni, világi céloktól vagy vágyaktól mentesen?

„Egy nap munka nélkül, egy nap evés nélkül.” Baizhang (Hyakujō 720-814), akinek ez volt a jelszava az életben, szintén egyedülálló szabályokat állított fel a zen kolostorban. Őt tartják a zen iskola egyik alapítójának Bodhidharma és Lin-chi (Rinzai) mellett.

Mesélik, hogy egyszer, amikor Baizhang mester megöregedett, a szerzetesei elrejtették a szerszámaint előle, hogy ne tudjon dolgozni. Amikor Baizhang nem találta szerszámaint, aznap nem dolgozott. De az evőpálcikáit sem volt hajlandó felemelni, hogy egyen. Ennyire komolyan vette saját szavait: „Egy nap munka nélkül, egy nap evés nélkül.” Ez volt az ő zenje a munkában – bölcsességgel és együttérzéssel teli.

Ez ugyanazt jelenti, mint „Ha éhes, eszik”? Felfalni és behabzsolni? Hogy élnek túl a hetekre beszorult bányászok egy kevés élelemmel? Ha csak vakon elfogadod ezeket a zenesmondásokat, ahelyett, hogy élettel töltenéd meg őket, a mondásokkal együtt halott vagy!

VIII

47. *Ha az a szándéked, hogy dolgokkal foglalatoskodj,*
48. *Csak még mélyebbre süllyedsz a tudatlanságban.*
49. *Próbáld csak megragadni, nem lehet;*
50. *Engedd el, és ott van.*

I lallottátok a vadlIBA csapatot felettünk elrepülni a kora reggeli zazen alatt?

„A vadludak nem akarnak nyomot hagyni

A víznek nincs tudata, hogy elnyelje a benne tükröződő képeket.” 7S 461

Ti – ti vagytok a víz, amely tudat nélkül fogadja a képet. Ti – ti vagytok a határtalan égen szárnyalló ludak. Ez vajon a meddő lelki elmélyülés vagy a tetterős cselekvés forrása? Mind itt van, él és virul, minden szárnycsapás tökéletesen tükröződik – mégisincs én-tudatos szándék.

Míntha csak erre írta volna Rainer Maria Rilke válaszképp a Duinói elégiák első darabjában:

„Weißt du's noch nicht? Wirf aus den Armen die Leere zu den Räumen hinzu, die wir atmen; vielleicht daß die Vögel die erweiterte Luft fühlen mit innigerm Flug.”

„Még nem tudod? Dobd ki karodból az űrt,
vágd a lélegzésre való terekhez,
tán a madárhad

bensőbb lebegéssel érzi a tágasabb levegőt.”

(Nemes Nagy Ágnes fordítása)

IX

51. *Egyetlen „szavam” van;*

52. *Vele minden fogalom és viszony eltűnik.*

53. *Okos magyarázatok nem juthatnak el ide,*

54. *Csak a tudat közvetíti.*

Megismételve ezt nincs szükség szavakra vagy nyelvre, felmutatja az ő egyetlen szavát. Ha az összes fogalom és összefüggés elszáll vele, milyen szó ez? A „közvetíti” szót az utolsó sorban úgy is lehet fordítani: „átadja”, utalva a zen

buddhista tudat – tudat által, tudatnak, tudatból tudatba, tudatként történő átadására. Tudatot közvetítő tudat. Milyen tudat ez? Elég ennyi hozzá.

X

- 55. *Újra felhozzom ezt az egyetlen „szót”,*
- 56. *Közvetlenül kifejezve, közvetítő nélkül.*
- 57. *A kicsinél is kisebb,*
- 58. *Természeténél fogva irány és hely nélküli.*
- 59. *Tökéletes és teljes a kezdettől végig –*
- 60. *Nem valami összefűzött.*

Újra felhozza ezt a szót – bár közvetlen és nem közvetített. Az övé? A tied? Tökéletesíteni vagy tisztogatni fogod? Ha ezt felismerjük, – „Eredendően teljes és tökéletes” – vérrel, izgadsággal és könnyekkel munkálkodunk azon, hogy tökéletesítsük azt, amit tökéletesíteni kell lennie, hogy fényesítsük azt, aminek ragyognia kell.

Ez nem egy tudatállapot, nem tapasztalat vagy esemény, bármennyire is magasztos vagy fénnel teli. A én természetesen ki van téve ezeknek az állapotoknak és tapasztalatoknak. De ez nem zen. Hisz Lin-chi arról beszél, hogy a kereső tudat önmaga tér nyugovóra. Bármennyire mély is vagy magasztos, ha az énképzet megmarad, bármely tudatállapot vagy tapasztalat kuszává válhat, több kárt okozhat, mint hasznót. Vigyázzunk!

XI

61. *Bolond módjára folytatva a világi dolgokat,*
62. *A hegy csendes mozdulatlansága
nem érhető el.*
63. *Ahol fenyők homályosítják el a napfényt,*
64. *Tiszta zold fityamok fohynak tova.*
65. *Leheveredve a liluakác ágai alá,*
66. *Párnának megteszi egy sima kő.*
67. *A hegy felhőbe burkolódzik,*
68. *A Hold úgy csüng az éjjeli égbolton,
mint egy kampó.*
69. *Nem a császár kedvéért jön föl,*
70. *Miért kéne irigyelni a királyi létet?*
71. *Még a számszára sem zavar –*
72. *Mi marad, amin szomorkodhatnék?*

Ez a versszak káprázatos természeti képével a dal csúcspontja. Ne vegyük a képeket túlságosan szó szerint! Nem kell, hogy mozdulatlan hegyek vagy lábunknál glicínia ágak vegyenek minket körül – csak ne zárkózzunk be magunkba!

A 69-70. sorok az uralkodó hírnökére utalnak.
[l.d: 1 vsz, 8. sor]

XII

73. *A vízfelszínen a Holdnak
nincs állandó alakja;*
74. *Ez az, ahogyan én mindig létezem.*
75. *Minden egyes dolog csak úgy, ahogyan van;*
76. *Természeténél fogva nem-született.*
77. *Ülök nyugalomra lelve, semmit téve:*
78. *Beköszönt a tavasz, a fű magától kiszöldül.*

A 77. sor megegyezik az első versszak 7. sorával. Az utolsó két sort gyakran idézik. Mint a vers nagyrészt, ezt a két sort is lehet tétlen beletörődésként értelmezni. Azaz, saját szegényes megfogalmazásomban „Ülök nyugalomra lelve, semmit téve” azt jelenti: én nélkül ülni. Amikor igazán én nélküli vagy, világos, hogy minden én nélküli. Ha ezt felismered, minden dolog és minden egyes dolog nemes értékét megérted. Ez nem tétlen beletörődés.

* * *

Hadd mutassak be röviden egy Lusta Zan tiszteletére írt versszakot a Song-dinasztiabeli Xutang Zhiyu mestertől (Kido Chigu 1185-1269). Ő egy zen mester zen mestere volt, aki mély tapasztalattal és kiváló irodalmi érzékkal bírt. A 4 soros, egyenként 4 karakterből álló versszak tömören összegzi Lusta Zan zenjét és még többet:

*Jéghideg kőágy,
Trágyatűzőn pörkölt yamgyökerek illata.
A mélyre ásás felfedi a felszínt:
Íz marad mindenhol.*
[T 47, 1031a; KK 159]

Az első két sor bemutatja a kevésbé ismert helyszínt, ahol ez az ember élt: Lusta Zan egy kőbarlangban lakott, és éppen yamgyökeret süített a trágyatűzőn, amikor az udvari hírnök megérkezett. Érzed a szagát?

A 3. sort szabadon szokták értelmezni. Szó szerint a 4 karakter valami ilyesmi: „mélyen próbálsz, sekélyig jutsz.” Itt sok utalással ta-

lálkozunk; azt sugallja, hogy mély és türelmes próbálkozással, végül kézzel foghatóvá válik az, ami addig nehéznek tűnt. Ez a sült yamgyökre utal, valamint a minden lény javára szolgáló tökéletes gyakorlás eredményére. Aztán a kellemes íz marad meg, a zen büze helyett.

A család, a barátaid és munkatársaid áldozatokat hoztak azért, hogy te itt lehess, ezen az elvonuláon. Használd ki a hátralévő időt, és légy hálás, amikor hazatérsz! Ne végezz félmunkát!

Ahogy itt belevetted magad a gyakorlásba, amikor hazamész, ott is így vedd magad abba, amibe kell! Akkor nem lesz különbség a gyakorlásodban. Akkor már tényleg semmi sem állhat utadba; a kellemes íz mindenhol körülvesz majd.

* * *

Hadd adjak útravalóként még egy részletet egy dalból, amely szintén az út gyönyöréről énekel:

*Gyalogszerrel és derűsen vágok az útnak,
mely nyitva áll,
Ragyogó, szabad, előttem a világ,
A hosszú, barna ösvény előttem, visz,
amerre én akarom,
Mától nem kérdelek szerencsét,
a szerencse én magam vagyok,
Mától nem nyafogok többé, nem halogatok többé,
nem kell semmi.
Lélegezve nyavalygásokkal, könyvtárakkal,
kényeskedő kritikákkal,
Határozottan és elégedetten járom a nyílt utat.*

*A földet, amely elég tágas,
Nem akarom a csillagképeket egy kicsit sem közelebb,
Tudom, hogy jól vannak ott, ahol vannak,
Tudom, hogy elég azoknak, akik hozzátartoznak.*

*(Mégis itt cipelem régi édes terheim,
Cipelem őket, férfit és nőt, viszem őket magammal,
bármerre járok,
Esküszöm, tőlük meg nem szabadulhatok,
Betöltenek engem, és viszonzásul majd egyszer
én töltöm be őket.)*

Melyik nagy zen mester vetette papírra ezeket a sorokat? Ez Walt Whitman „A nyílt út dala” című versének 1881-es változata. A „nem kell semmi” a 2. versszakban a bu-ji fordítása is lehetne. Az utolsó idézett versszak különösen találó, mivel máshogy mutatja meg a bodhiszátva ideálját, mint ahogy *Az Út öröme*. Mik ezek az „édes terhek”? Miért nem lehet tőlük megszabadulni?

A választ rátok bízom.

A 2010 nyarán Európa-szerte és az USA-ban előadott elvonulási beszéd átdolgozott átirata.

Irodalom

SLP=The Sayings of Layman P'ang: A Zen Classic of China, James Green translator (Boston: Shambhala, 2009).

RL=The Record of Linji, Ruth Fuller Sasaki translator (Honolulu: University of Hawai'i Press, 2009). Helpful detailing Linji's debt to Enjoying the Way.

PZ=The Practice of Zen, Chang Chen-chi (New York: Harper & Brothers, 1959).

X=(CBETA Chinese Electronic Tripitaka, Normalized Version).

IA=The Zen Teaching of Instantaneous Awakening, John Blofeld translator (Leicester: Buddhist Publishing Group, 1987).

T=(CBETA Chinese Electronic Tripitaka, Normalized Version).

Dhp= Dhammapada.

ZB=Zen and the Taming of the Bull: Towards a Definition of Buddhist Thought, Walpola Rahula (London: Gordon Fraser, 1978).

BwS=Being Without Self, Jeff Shore (Rotterdam: Asoka, 2008).

BCR=The Blue Cliff Record, Thomas & J. C. Cleary translators (Boston:Shambhala, 1992).

ML=Mystical Languages of Unsayings, Michael A. Sells (Chicago: University of Chicago Press, 1994).

UW=The Unspoken Word: Negative Theology in Meister Eckhart's German Sermons, Bruce Milem (Catholic University of America Press, 2002).

WJ=Wandering Joy: Meister Eckhart's Mystical Philosophy, Reiner Schürmann (Great Barrington: Lindisfarne Books, 2001).

MI=The Mystical Thought of Meister Eckhart: The Man From Whom God Had Nothing, Bernard McGinn (New York: Crossroad Publishing Company, 2001).

ZS=Zen Sand: The Book of Capping Phrases for Kōan Practice, Victor Sôgen Hori translator (Honolulu: University of Hawaii Press, 2003).

KK=The Japanese Rinzai commentary for this verse of Xutang sums up the sectarian attitude toward Lazy Zan: "We don't admire this elder's [i.e., Lazy Zan] lineage style, but we do admire the purity of his practice."